

SPRAWOZDANIA I INFORMACJE O KONFERENCJACH

Rocznik Pedagogiczny 37/2014
PL ISSN 0137-9585

RYSZARD ŚLĘCZKA
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

OBCHODY ROKU KOMISJI EDUKACJI NARODOWEJ W KRAKOWIE*

Jednym z punktów naukowej dyskusji, która odbyła się podczas piątego Walnego Zebrania Towarzystwa Historii Edukacji była kwestia braku zainteresowania badaniami nad Komisją Edukacji Narodowej¹. Problem ten podniesiono w związku z przypadającą za kilka lat rocznicą 250-lecia jej powstania. Wprowadzeniem do wspomnianej dyskusji była krótka informacja o roli i znaczeniu trzech wcześniejszych jubileuszy. Setna rocznica obchodzona była we Lwowie, przy organizacji której ważną rolę odegrało lwowskie Towarzystwo Pedagogiczne. 150 rocznicę świętowano w 1923 r. w niepodległej Polsce. Jubileuszem 200-lecia z 1973 r. żywo zainteresowane były ówczesne władze polityczne, co nadało mu charakteru ogólnopolskiego i państwowego². 13 października 1973 r. sejm przyjął nawet uchwałę w sprawie systemu edukacji narodowej³. Na wspomnianym spotkaniu THE zgłoszono wiele propozycji, jak uczcić nadchodzącą czwartą rocznicę KEN. Adam Massalski, w związku z pełnionym przez siebie urzędem, proponował, aby kolejnym jubileuszem zainteresować senat RP. O rozpoczęcie dekady obchodów apelowała Kalina Bartnicka. Pomysł ten spodobał się środowisku historyków wychowania, które z dużym zainteresowaniem odpowiedziało na zaproszenie do udziału w grancie pt.

* Publikacja przygotowana została w ramach grantu nr 11 h 12 031481, „Komisja Edukacji Narodowej – model szkoły i obywatela – koncepcje, doświadczenia i inspiracje”.

¹ V Walne Zebranie Towarzystwa Historii Edukacji odbyło się 12 stycznia 2012 r.

² K. Mrozowska, Trzy jubileusze Komisji Edukacji Narodowej 1873–1923, *Przegląd Historyczno-Oświatowy*, 1971, nr 1, s. 9–40.

³ *Monitor Polski* 1973, nr 44, poz. 260.

„Komisja Edukacji Narodowej – model szkoły i obywatela – koncepcje, doświadczenia i inspiracje”.

Jubileusz 240-lecia powołania tej niezwykle zacnej instytucji postanowił uczcić Uniwersytet Pedagogiczny, ogłaszając rok 2013 – Rok Komisji Edukacji Narodowej w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie. Niepośrednią rolę w zainicjowaniu obchodów wspomnianego „Roku” odegrał prezes Towarzystwa Historii Edukacji Wiesław Jamrożek, który wspominał o przeprowadzonej dyskusji w THE rektorowi UP Michałowi Śliwie. Pomysł powrócenia do pamięci o KEN spodobał się rektorowi z racji tej, że to właśnie uniwersytet nosi imię Komisji Edukacji Narodowej. Od tej pory sprawy potoczyły się bardzo szybko. Senat UP podjął odpowiednią uchwałę, a rektor powołał przewodniczącego komitetu organizacyjnego obchodów – Katarzynę Dormus oraz kierownika biura organizacyjnego – Sabinę Bisztygę. Niemal równolegle pracował zespół w składzie: Kalina Bartnicka, Adam Massalski, Bożena Popiołek, Ryszard Ślęczka, Wiesław Jamrożek, który koordynował przygotowania do konferencji naukowej w Krakowie (14–15 października 2013 r.) oraz częściowo powiązanej z nią rocznicowej konferencji organizowanej przez Komisję Nauki, Edukacji i Sportu Senatowi RP (18 października 2013 r.).

W ramach wspomnianego „Roku” w UP w Krakowie odbyło się wiele spotkań o charakterze naukowym, edukacyjnym i artystycznym, które przeznaczone były dla uczniów, studentów, nauczycieli oraz osób związanych z różnymi instytucjami edukacyjnymi. Do jego uroczystego otwarcia doszło 12 marca 2013 r. Uczynił to prorektor ds. nauki i współpracy międzynarodowej Kazimierz Karolczak. Wykład inauguracyjny o historii Komisji Edukacji Narodowej wygłosił Jerzy Ciecielg. Całość uroczystości zakończyła się koncertem osiemnastowiecznej muzyki w wykonaniu absolwentów Akademii Muzycznej w Krakowie oraz Chóru Mieszanego Uniwersytetu Pedagogicznego „Educatus”. Następnie ogłoszono roczny program obchodów, w którym znalazły się wykłady naukowe, konkursy, zajęcia muzyczne i artystyczne oraz dydaktyczne. Z dużej liczby propozycji wymienić należy między innymi: wystawę prac dyplomowych zorganizowaną przez Wydział Sztuki UP, zajęcia w Instytucie Biologii dla uczniów IV LO im. KEN w Bielsku Białej, konkurs na prezentację multimedialną „Komisja Edukacji Narodowej” – Tradycja i Współczesność⁴. Zorganizowano po raz pierwszy konkurs o indeks Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, w którego przygotowaniu i przeprowadzeniu duży udział mieli pracownicy Katedry Historii Oświaty i Wychowania UP⁵.

Jednym z ważniejszych wydarzeń obchodzonego w Uniwersytecie roku Komisji Edukacji Narodowej była konferencja naukowa na temat: Komisja Edukacji Narodowej – ludzie i dzieło w dialogu pokoleń. Jej głównymi organizato-

⁴ Rok Komisji Edukacji Narodowej w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, up.krakow.pl/ken/.

⁵ Pierwsza edycja Konkurs została przygotowana z myślą o kandydatach, którzy chcą podjąć studia na kierunku pedagogika. Myślą przewodnią dla Konkursu było dzieło Komisji Edukacji Narodowej.

rami był Instytut Historii i Katedra Historii Oświaty i Wychowania UP. Naukowego wsparcia głównym organizatorom użyczili Instytut Historii Nauki im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów Polskiej Akademii Nauk oraz Towarzystwo Historii Edukacji. W zaproszeniu wysłanym do przyszłych uczestników mogliśmy przeczytać, że:

„W dniu 14 października 1773 r. powołana została Komisja Edukacji Narodowej jako instytucja, której celem było zreformowanie narodowej edukacji. W rozumieniu członków KEN unowocześnienie oświaty tamtych czasów polegać miało na nadaniu jej nowego oblicza wychowawczego i poznawczego zgodnego z duchem oświeceniowej Europy. Przyjęte przez nią nowoczesne założenia edukacyjno-wychowawcze w nauczaniu polegać miały na równym traktowaniu wiedzy humanistycznej i przyrodniczej. Komisja otworzyła nowe możliwości dla szerszego rozumienia oświaty w odniesieniu do funkcjonowania państwa i społeczeństwa. W przeprowadzonych przez nią zmianach dostrzec można było tendencje do połączenia tradycji z ciągłym dążeniem do unowocześniania edukacji. Postarano się też o takie przygotowanie nauczycieli, aby mogli oni podołać wyzwaniom współczesności”.

Na konferencję zgłosiło się wielu uczestników z prawie wszystkich uczelni i instytucji naukowych w kraju oraz kilku gości zagranicznych reprezentujących Uniwersytet Wileński i Muzeum w Duchcevie z Czech.

W pierwszym dniu konferencji zorganizowano panel dyskusyjny. Jako pierwszy wystąpił w nim Kazimierz Karolczak, który mówił o dziedzictwie kulturowym Komisji Edukacji Narodowej. Podczas panelu głos zabierali: Kalina Bartnicka, Bogusław Śliwerski, Karol Poznański, Janusz Sondel, Eligijus Raila, Irena Szybiak i Władysława Szulakiewicz⁶. Do ciekawszych wystąpień zaliczyć możemy referat Bogusława Śliwerskiego pt. *Edukacja jako wspólne dobro niespełnionym przestaniem KEN dla potomnych*. Autor w swoim wystąpieniu stawia niezwykle interesującą tezę, twierdząc, że – „Edukacja jako dobro wspólne może być bowiem pochodną państwa, nakazów lub przywilejów ustanowionych przez władzę, elity rządzące, a człowiek może stać się właścicielem owego dobra wspólnego, kiedy albo spełni ów nakaz (powszechny obowiązek uczęszczania do szkół), albo uzyska do niego prawo do nabycia w wyniku niezależnej od państwa aktywności (np. edukacja domowa, szkolnictwo niepubliczne)”.

Drugiego dnia obrady toczyły się już w sekcjach. Starano się tutaj zaprezentować najnowsze badania w zakresie wybranej przez organizatorów problematyki:

- Komisja Edukacji Narodowej – stan badań i perspektywy,
- Komisja Edukacji Narodowej w tradycji i piśmiennictwie,
- Czasy stanisławowskie odczytywane na nowo – ludzie i projekty,
- Komisja Edukacji Narodowej: geneza i bohaterowie – w odbiorze współczesnym,

⁶ Dokładny program konferencji znajduje się na stronie internetowej. Dostępny jest w archiwum Katedry Historii Oświaty i Wychowania UP w Krakowie.

- Reformy Komisji Edukacji Narodowej z perspektywy utraty niepodległości,
- Edukacja najwyższym dobrem – edukacja narzędziem polityki państwa, wartość poznawcza i wychowawcza współczesnego kształcenia,
- Nauczyciel: zawód – powołanie, jego status, feminizacja, wzorce uniwersalne i lokalne, ewolucja podejścia do kształcenia,
- Europeizacja oświaty polskiej – ideały wczoraj i dziś, międzynarodowe oddziaływanie KEN,
- Projekty edukacyjne Komisji Edukacji Narodowej źródłem współczesnych wartości edukacyjnych.

Jak ważna była to konferencja dla środowiska historyków, historyków wychowania i pedagogów, świadczyć może fakt uczestnictwa w niej Prezydium Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

Do obchodów roku KEN w uniwersytecie o szerszym wymiarze zaliczyć należy wystąpienie rektora Michała Śliwy w Senacie RP. Wygłosił on tam referat na temat *Dokonania Komisji Edukacji Narodowej w perspektywie współczesności*. Od dostrzeżenia niezwyklej odwagi twórców Komisji w myśleniu i zdolnościach do przebudowy własnej świadomości społecznej, a także perspektywicznego postrzegania spraw polskich i ludzkich autor wystąpienia przeszedł do szerokiej diagnozy ich wpływu na współczesność. Odnosząc się w ten sposób do przeszłości, nowego wymiaru według niego nabrało współczesne rozumienie edukacji obywatelskiej w kontekście funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego i państwa demokratycznego. Według autora wystąpienia edukacja obywatelska – „powinna mieć na uwadze przede wszystkim potrzebę kształtowania społeczeństwa obywatelskiego i państwa prawa, czemu służyć winno rozwijanie umiejętności i postaw obywatelskich oraz wiedzy o demokracji, a także przygotowanie młodego pokolenia do bycia obywatelem zjednoczonej Europy”. Dla edukacji wspierającej aktywność obywatelską i demokrację niezwykle ważne są słowa, które znalazły się w podsumowaniu wystąpienia, czyli: wolność, pluralizm, tolerancja, upowszechnianie wiedzy o prawach człowieka, zapobieganie dyskryminacji i poszanowanie praw. W przyszłości mogą one stać się podstawą dla nowego modelu edukacji w świecie rewolucji cyfrowej i globalnej współczesności. Jak już wcześniej wspomniano, wystąpienie to obok referatów Kaliny Bartnickiej, Juliana Dybca, Adama Massalskiego i Ireny Szybiak złożyło się na program konferencji, która zorganizowana została przez Komisję Nauki, Edukacji i Sportu, a odbyła się w październiku 2013 r. w gmachu Senatu RP.

Podsumowując obchody roku Komisji Edukacji Narodowej w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, wspomnieć należy o liście Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bronisława Komorowskiego do uczestników konferencji Komisja Edukacji Narodowej – dzieło i ludzie w dialogu pokoleń. Prezydent w swoim liście wyraża głęboką wdzięczność uniwersytetowi za podjętą inicjatywę, która przez cały rok pozwoliła pamiętać o Komisji i jej twórcach i poprzez to może rozbudzić wśród dzieci i młodzieży prawdziwą pasję poszukiwań naukowych. Prezydent list swój kończy słowami:

„Wiem dobrze, jak wielki wpływ na młodych ludzi mogą mieć wychowawcy i nauczyciele. Było mi dane uczyć i znam emocje, które towarzyszą przekraczania progu klasy czy wykładowej sali. Wiem, jak wiele pracy potrzeba, by podjąć wyzwanie tradycji zapoczątkowanej przez Hugo Kołłątaja czy Stanisława Staszica. Nauczyciele i wychowawcy, wyjaśniając współczesność, biorą odpowiedzialność za kształt jutra. Trzeba determinacji i talentu, by poszerzając wiedzę, przekazywać, czym jest uczciwość, tolerancja i wzajemne zrozumienie. Za tę ogromną pracę serdecznie Państwu dziękuję”⁷.

Kończąc, wypada wspomnieć też o wystawie Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794 „Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie”, którą przygotował zespół grantowy kierowany przez Kalinę Bartnicką. Wystawa towarzyszyła obydwu konferencjom, w Krakowie i w senacie RP. Jej podstawową wartością miało być graficzne zaprezentowanie dokonań KEN jako instytucji o zreformowanej edukacji. Na dwudziestu planszach przedstawiono historię Komisji, jej nowoczesne podejście do edukacji kształtującej odpowiednie postawy patriotyczne oraz do równorzędnego traktowania nauk humanistycznych i przyrodniczych. Uroczyste otwarcie wystawy miało miejsce 18 października 2013 r. podczas konferencji naukowej zorganizowanej w Senacie RP, której patronował marszałek Bogdan Borusewicz. W Krakowie wystawa pojawiła się kilka dni wcześniej i była częścią dwudniowej konferencji naukowej zorganizowanej przez Instytut Historii oraz Katedrę Historii Oświaty i Wychowania Uniwersytetu Pedagogicznego, o czym już wcześniej wspominaliśmy. Intencją autorów i organizatorów wystawy jest jej szerokie upowszechnianie, dlatego prezentowana była ona następnie w Akademii Górniczo-Hutniczej i Uniwersytecie Rolniczym oraz po raz drugi w Uniwersytecie Pedagogicznym w jego święto w dniu 11 maja.

⁷ Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej – Warszawa, 14 października 2013 roku.